

Леонова Ю. А.

Харьковский национальный экономический университет имени С. Кузнеця

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АНАЛИТИЧЕСКОГО ИНСТРУМЕНТАРИЯ КОНКУРЕНТНОЙ РАЗВЕДКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

В статье раскрыта сущность аналитического инструментария конкурентной разведки. Определены характерные черты и особенности конкурентной разведки. Раскрыто, что именно автор включает в аналитический инструментарий, на чьи работы опирается. Обосновано, почему именно методическое обеспечение и его прикладное значение имеют смысл для дальнейших исследований. Раскрыты самые популярные методы конкурентной разведки предприятия.

Ключевые слова: конкурентная разведка, методы, аналитический инструментарий, методический инструментарий, конкуренция.

Leonova Yu. A.

Kharkov National University of Economics after S. Kuznets

METHODICAL BASES OF ANALYTICAL TOOLS OF COMPETITIVE INTELLIGENCE OF THE ENTERPRISE

Summary

The article reveals the essence of the analytical tools of the competitive intelligence. Identified features of competitive intelligence are determined. It is revealed what the author includes to the analytical tools, whose work is based on. It is substantiated why these are methodical support and its applied value makes sense for the further research. Popular methods of competitive intelligence of the enterprise are revealed.

Key words: competitive intelligence, methods, analytical tools, methodical tools, competition.

УДК 334.7

Лобань О. О.

Державний університет телекомунікацій

МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ КОРПОРАТИВНИМ КАПІТАЛОМ

У статті розглядаються питання особливостей управління корпоративним капіталом та корпоративними правами власників акції з погляду місця інформації, шляхів її отримання, можливостей збереження та використання інформації щодо корпоративного управління сучасними підприємницькими структурами. Автором розроблено концепції управління корпоративним капіталом з урахуванням інформаційного складника цього процесу.

Ключові слова: інформація, корпорація, корпоративне управління, корпоративні права, корпоративний капітал.

Постановка проблеми. Інституційні процеси, що сьогодні мають місце у національній економіці України, багато в чому пов'язані з формування механізму управління інформаційними змінами у сфері здійснення підприємницької діяльності з урахуванням сучасного типу економічних відносин – корпоративних. Як відомо, інформація як явище є особливим універсальним нематеріальним благом, яке залежно від її змісту, форми, мети і сфери застосування здатне перетворюватися в дієвий інструмент впливу на діяльність господарюючої організації. З одного боку, вдало використана інформація може стати потужним двигуном прогресу та розвитку для підприємства, з іншого – руйнівною силою. В обох ситуаціях інформація є засобом досягнення певної мети в руках зацікавлених осіб, тому так важливо усвідомлювати значення та роль механізму управління інформаційними змінами в діяльності господарюючих організацій, і корпорації не є винятком.

Вплив інформації проявляється через всі напрями здійснення підприємницької діяльності і насамперед пов'язаний з механізмом управлінням корпоративним капіталом. Процеси приватизації, роздержавлення, створення нових організа-

ційно-правових форм підприємств тощо завжди містять інформаційний складник, що має вирішальне значення з погляду соціально-економічної результативності функціонування підприємства. Так, наприклад, незважаючи на понад 25 років реформ, в Україні все ще триває процес формування механізму управління корпоративним капіталом, що є одним з основних показників ефективності функціонування сучасної економіки.

Ключовою проблемою у цьому разі, на нашу думку, є проблема відсутності в сучасній підприємницькій практиці критеріїв адекватної оцінки соціально-економічної ефективності механізму управління корпоративним капіталом. Наявність цих критеріїв дала би змогу чіткіше визначити роль і внесок кожного з учасників корпоративних відносин у процес управління корпоративним капіталом і відповідно вибудувати ефективні комунікативні зв'язки між власниками підприємницької структури, управлінською ланкою та найманими працівниками.

Більшість сучасних досліджень у сфері впровадження корпоративних відносин зосереджено на адаптації закордонних методик та технологій управління до функціонування національних кор-

поративних структур, при цьому не беруться до уваги історичні особливості порядку та джерел формування акціонерних підприємств в українській економіці.

Вирішення цієї проблеми пов'язане саме з розробленням та впровадженням критеріїв адекватної оцінки соціально-економічної ефективності механізму управління корпоративним капіталом з урахуванням історичних, економічних і соціальних особливостей національного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, проблематикою корпоративного управління підприємствами в економічній теорії займалися такі провідні зарубіжні вчені-економісти, як А. Берлі і Г. Мінз, В. Ойкен, Е. Чемберлін Е та інші.

У вітчизняній економічній науці питаннями корпоративного управління займалися багато вчених. Питанням впровадження механізму управління корпоративним капіталом та корпоративної власності присвячено роботи О.Ю. Белікової [1], В.В. Боковець [2], О.Е. Гудзь [3], І.А. Маркіної, С.Ф. Смеричевського та інших. З погляду місця інформації в корпоративному управлінні найбільший інтерес, на нашу думку, становлять роботи таких учених, як В.В. Боковець [2], О.Е. Гудзь [3], Г.В. Циганенко [4], М.В. Шашина [5].

Всебічне вивчення праць зарубіжних і вітчизняних учених показало, що практично всі вони зосереджені на проблемах створення та розвитку корпоративних відносин. Питання ж формування критеріїв адекватної оцінки соціально-економічної ефективності механізму управління корпоративним капіталом відійшли на другий план порівняно з аналізом проблем управління фінансами корпорацій. Отже, актуальним є дослідження управління корпоративним капіталом з погляду формування механізму взаємодії між власниками підприємницької структури, управлінською ланкою та найманими працівниками з урахуванням інформаційного складника цього процесу.

Метою статті є формування концепції управління корпоративним капіталом з урахуванням інформаційного складника цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи аналіз інформаційного складника механізму управління корпоративним капіталом, необхідно зауважити, що історія світової економіки свідчить про розмаїття форм підприємницьких структур та відмінності у шляхах формування корпоративних утворень. Так, сучасні українські корпорації, на відміну від західних, сформувалися не внаслідок еволюції індивідуального бізнесу, а в процесі перетворення державних структур в акціонерні товариства. Саме це створює значні функціональні та соціально-економічні особливості, які необхідно враховувати під час формування механізму управління корпоративним капіталом.

Для того щоб визначити особливості сучасних підприємницьких структур, що є основою корпоративних відносин в Україні, зробимо порівняльний аналіз основних характеристик управління згідно з такими критеріями, як:

1. Участь власника в управлінні підприємницькою структурою. Законодавство України встановлює право учасника товариства брати участь в управлінні товариством як шляхом прямої особистої участі в діяльності органів управління товариством – загальних зборах, наглядовій раді, правлінні, ревізійній комісії тощо, так і опосередковано – через формування зазначених органів управління шляхом обрання їх членів або призначення своїх представників, що від імені та в

інтересах власника здійснюють управління його корпоративними правами. Участь в управлінні підприємницькою структурою є, з одного боку, певним проявом можливостей власника щодо безпосереднього впливу на діяльність корпоративної структури, з іншого – обов'язком виконання рішень, створених в установленому законом порядку органів корпоративних структур – правління, спостережної ради тощо.

Участь в управлінні є специфічним правом власника, яке розкривається через безпосереднє пряме прийняття рішень під час участі у загальних зборах, а також непряме управління шляхом передачі повноважень щодо управління корпоративним підприємством обраним представникам – членам органів управління або найманим працівникам – професійним керуючим. Це дає власнику корпоративних прав можливість контролю та втручання у господарську діяльність для її оптимізації відповідно до власних інтересів шляхом здійснення нагляду, безпосередньо визначення напрямів розвитку, здійснення своєчасного коригування через участь в органах управління, забезпечення кожного учасника корпоративної структури дієвим механізмом захисту як вузько-спрямованого приватного, так і загальносуспільного державного інтересу.

2. Участь власника у розподілі прибутку. Фінансово-господарська діяльність підприємства будь-якої організаційно-правової форми і власності розпочинається з формування статутного капіталу. Саме за рахунок статутного капіталу підприємство формує свої власні кошти, при цьому традиційно права власності визначаються обсягом грошового капіталу, вкладеного у виробничий процес. Тобто з погляду участі власника у розподілі прибутку акціонерну власність можна уявити як суму стандартних одиниць прав власності. Як відомо, будь-яка корпоративна власність базується на функціонуванні капіталу, який формується шляхом вільного продажу титулів власності, а кожен власник акції є власником капіталу акціонерного товариства (фіктивного капіталу). Тобто власники замість чітко визначеної власності мають право лише отримувати частину прибутку – дивіденди, які їм гарантують акції – документ, що підтверджує право власності.

3. Право власника на частку майна під час ліквідації підприємницької структури. Під час ліквідації корпоративної структури власники реалізують своє право на одержання частини майна акціонерного товариства. Максимальні втрати, що можуть понести власники, – це неповернення коштів, витрачених на придбання акцій корпорації. Така особливість корпоративної власності визначає всю систему відносин між акціонерним товариством і його власниками, а також порядок управління ними.

4. Право власника на інформацію щодо розподілу часток майна між співвласниками. Кожен зі власників акцій має рівні права та може їх реалізовувати на власний розсуд. Природно виникає ситуація, коли власник бажає реалізувати свій майновий інтерес шляхом відчуження належних йому акцій і таким чином перетворити їх на живі грошові кошти або купити додаткові акції і таким чином збільшити належний йому пакет з метою підвищення впливу на органи управління корпоративної структури та збільшення свого доходу. Загальновідомо, що особливістю корпоративних організацій є те, що їх статутний капітал поділений на частки між власниками, кількість яких може бути дуже значною. При цьому кожен учас-

ник розуміє, що стабільність діяльності та розвитку корпоративної організації – це шлях до отримання прибутку та збільшення вартості його частки в статутному капіталі загалом.

Саме інформація про розміри розподілу часток у майні корпорації між власниками набуває стратегічного характеру та є запорукою стабільності функціонування корпорації, а також дає змогу акціонерам вчасно та дієво захистити свої корпоративні права та свій фінансовий інтерес.

5. Відповідальність власника за зобов'язаннями підприємницької структури. З позиції правового визначення корпоративної власності власність акціонерного товариства не є власністю акціонерів, тобто вона не залежить від окремих фізичних або юридичних осіб, що володіють акціями. Акціонери не відповідають за борговими зобов'язаннями товариства і не несуть фінансових збитків у разі, якщо акціонерне товариство збанкрутувало або його борги перевищили вартість реалізованого майна. Таким чином, статутний капітал акціонерного товариства визначає лише мінімальний розмір майна, що гарантує інтереси його кредиторів.

Використовуючи зазначені критерії, представимо результати порівняльного аналізу основних характеристик управління корпоративним капіталом у табл. 1.

Таким чином, інформаційний складник управління корпоративним капіталом найбільш чітко представлений у функціонування приватного акціонерного товариства. Саме інформаційний складник дає можливість в межах цієї корпоративної структури власникам акцій здійснювати функцію впливу на формування капіталу, інтеграційні та диверсифікаційні процеси та інші перетворення підприємства.

Говорячи про перспективи розвитку корпоративних форм об'єднань, необхідно зазначити, що, на нашу думку, приватна акціонерна форма корпоративної структури з погляду впливу власника на управління корпоративним капіталом у майбутньому залишиться найпоширенішою формою. Це припущення підтверджує і практика, тому що приватна акціонерна форма корпоративної структури під час формування більш складних інтеграційних утворень (фінансово-промислових груп, незв'язаних корпоративних систем та ін.) дає можливість застосування різних форм підприємницьких об'єднань через комбінування та поєднання різних взаємопов'язаних структур в межах одної корпорації.

Що стосується аналізу інформаційного складника управління корпоративним капіталом з погляду доступу до інформації учасників господарських відносин, на нашу думку, необхідно розглянути особливості здійснення корпоративного управління на відміну від некорпоративного. Використовуючи результати порівняльного аналізу, представлені у таблиці 1, ми сформулювали характеристики управління корпоративними правами та визначили їх відмінність від управління майновими правами за відсутності корпоративних зв'язків.

По-перше, під час здійснення управління майновими правами за відсутності корпоративних зв'язків має місце об'єднання функції власності й управління та управління здійснюється або безпосередньо власником, або шляхом делегування повноважень власника його представнику. При цьому в процесі управління корпоративними правами завжди відбувається розмежування прав власності і повноважень управління (рис. 1 та рис. 2).

По-друге, відмежування прав власності на корпоративні права від безпосередніх повноважень на управління корпоративною структурою приводить до необхідності залучення до процесу керування підприємством самостійного учасника господарських відносин – менеджера (рис. 1).

По-третє, таке відмежування привело до того, що під час здійснення управління корпоративними правами в межах корпоративного управління власники акцій втрачають зв'язок щодо безпосереднього керування бізнесом (рис. 1).

По-четверте, якщо в системі управління майновими правами за відсутності корпоративних зв'язків власники пов'язані між собою відносинами з питань управління (є товаришами), то в системі управління корпоративними правами в межах корпоративної структури відносини між власниками акцій відсутні і замінені на їх відносини з корпорацією загалом (рис. 1 та рис. 2).

Зазначені відмінності необхідно враховувати під час подальшого аналізу напрямів інформаційного впливу на прийняття управлінських рішень учасниками корпоративних відносин.

По-перше, інформаційна відособленість корпорації як окремої юридичної особи надає їй право мати суб'єктні характеристики з усіма їх можливостями обмеження та захисту власних корпоративних інтересів.

По-друге, обмежена відповідальність окремих власників акцій приводить до їх незацікавленості

Таблиця 1

Порівняльний аналіз основних характеристик управління корпоративним капіталом

Організаційно-правова форма корпоративної структури	Участь власника в управлінні підприємницькою структурою	Участь власника у розподілі прибутку	Право на частку майна під час ліквідації підприємницької структури	Право на інформацію щодо розподілу часток майна між співвласниками	Відповідальність за зобов'язаннями підприємницької структури
Відкрите акціонерне товариство	Через загальні збори	Мінімальна	Пропорційно кількості акцій	Мінімальна	У межах власної частки акцій
Публічне акціонерне товариство	Через загальні збори та у разі обрання до наглядової ради	Мінімальна	Пропорційно кількості акцій	Мінімальна	У межах обсягу пакету акцій
Закрите акціонерне товариство	Через загальні збори та у разі обрання до спостережної ради	Значна	Пропорційно кількості акцій	Значна	У межах частки власності, що відповідає обсягу пакету акцій
Приватне акціонерне товариство	Через загальні збори та у разі обрання до наглядової ради	Визначаюча	Пропорційно кількості акцій	Визначаюча	У межах пакету акцій, відповідно до частки власності

Джерело: складено автором

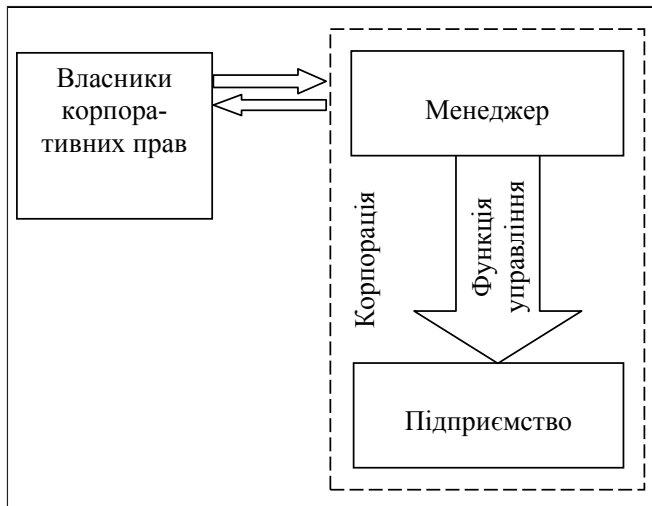

Рис. 1. Управління корпоративними правами

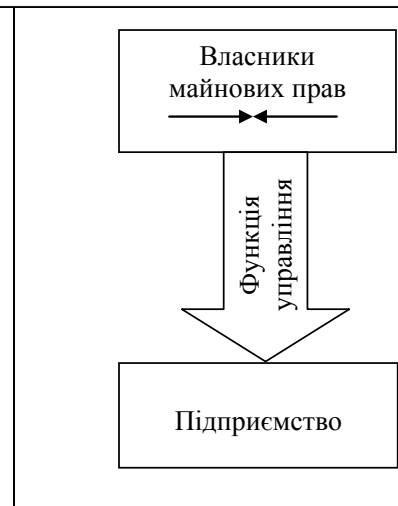

Рис. 2. Управління майновими правами за відсутності корпоративних зв'язків

в отриманні інформації про фінансово-господарську діяльність корпоративної структури.

По-третє, централізоване управління корпоративною структурою приводить до передачі наймаємим керуючим функцій із доступу, збору, накопичення, зберігання, опрацювання та використання усієї інформації щодо функціонування корпоративної структури. Це створює додаткові особливості доступу до масиву корпоративної інформації для власників корпоративних прав.

Таким чином, доступ до інформації про корпорацію може стати дієвим інструментом впливу на механізм корпоративного управління з метою підвищення його ефективності, отримання акціонером максимального доходу від своєї власності та одночасно інструментом захисту від протиправних посягань на неї.

Як відомо, інформація набуває стратегічного значення лише у разі, якщо вона має такі ознаки, як достовірність; повнота; належність; своєчасність; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту. Щоб інформація мала усі зазначені ознаки та була засобом досягнення поставлених цілей, законодавець дає власникам відповідні правомочності – юридичні можливості щодо отримання відповідної інформації про корпорацію. Зазначені правомочності впливають зі змісту відносин між корпоративною структурою та власником корпоративних прав щодо неї й отримали правове урегулювання. Саме ці юридичні можливості і становлять інформаційний складник управління корпоративним капіталом.

На нашу думку, за сферою виникнення їх можна поділити на дві групи: у сфері здійснення управління справами корпоративної структури; у сфері перерозподілу майнових часток між власниками у статутному капіталі корпорації.

Інформація про безпосередню діяльність органів управління корпорації, що виникає у сфері здійснення управління справами корпоративної структури, включає інформацію про: структуру органів управління підприємством, перелік їх посадових осіб, склад і порядок їх обрання (призначення); зміст нормативно-правових документів, на підставі яких вони здійснюють свою діяльність; дати, місця, порядок денний засідань; результати їх безпосередньої діяльності та прийнятих рішень.

Щодо інформаційних правомочностей у сфері перерозподілу часток у статутному капіталі корпорації ст. 53 Закону України «Про господарські товариства» передбачає, що відчуження учасником товариства з обмеженою відповідальністю своєї частки (її частини) третім особам допускається, якщо інше не встановлено статутом товариства. Так, учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному, кільком учасникам цього товариства або третім особам [7].

Учасники товариства користуються переважним правом купівлі частки (її частини) учасника пропорційно до розмірів своїх часток, якщо статутом товариства чи домовленістю між учасниками не встановлений інший порядок здійснення цього права. Купівля здійснюється за ціною та на інших умовах, на яких частка (її частина) пропонувався для продажу третім особам. Якщо учасники товариства не скористаються своїм переважним правом протягом місяця з дня повідомлення про намір учасника продати частку (її частину) або протягом іншого строку, встановленого статутом товариства чи домовленістю між його учасниками, частка (її частина) учасника може бути відчужена третій особі [7]. Це положення законодавства опосередковано розкриває першочергове право власника корпоративних прав на отримання інформації про наміри учасника товариства здійснити відчуження своєї частки, її вартості та терміни вчинення зазначених дій.

У разі придбання частки (її частини) учасника самим товариством з обмеженою відповідальністю воно зобов'язане реалізувати її іншим учасникам або третім особам протягом строку, що не перевищує одного року, або зменшити свій статутний капітал відповідно до вимог законодавства. Протягом цього періоду розподіл прибутку, а також голосування і визначення кворуму у вищому органі проводяться без урахування частки, придбаної товариством.

Крім того, особлива група інформаційних прав виникає в учасників товариства у разі зміни розміру статутного капіталу товариства шляхом його збільшення або зменшення, тому що акціонери мають переважне право на придбання акцій, які додатково приватно розміщуються, та право на викуп товариством акцій, якщо акціонер голосу-

вав проти збільшення або зменшення статутного капіталу [8]. У цьому разі в учасника товариства виникають права щодо отримання інформації про підстави прийняття такого рішення, про порядок та строки цієї процедури та правові наслідки для конкретного учасника зазначеної події.

При цьому необхідно зауважити, що на противагу інформаційним юридичним можливостям щодо доступу до інформації про організацію у власника у процесі корпоративного управління виникає обов'язок не розголошувати інформацію, що стала відома йому у зв'язку з реалізацією своїх

прав і яка є комерційною таємницею та/або конфіденційною інформацією.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу дійти висновку, що інформаційний аспект корпоративного управління охоплює усі складники функціонування механізму корпоративного управління і покликаний забезпечити власнику необхідні можливості більш ефективного управління та контролю за економічною діяльністю господарської організації, щодо якої він має корпоративні права, і, таким чином, є дієвим механізмом захисту прав та законних інтересів їх власника.

Список використаних джерел:

1. Беликова Е.Ю. Система акционирования: теоретические конструкции / Е.Ю. Беликова // Теория и практика экономики и предпринимательства: материалы IX Междунар. науч.-практ. конф. (г. Алушта, 3–5 мая 2012 г.). Симферополь: ТНУ им. В.И. Вернадского, 2012. С. 85.
2. Боковець В.В. Проблеми корпоративного управління / В.В. Боковець // Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2015. Т. 21, № 5. С. 119–124.
3. Гудзь О.Є. Корпоративне управління: навч. посіб. К.: Державний університет телекомунікацій, 2014. 123 с.
4. Циганенко Г.В. Якісна оцінка механізму корпоративного управління в акціонерних товариствах з переробки сільгосппродукції / Г.В. Циганенко // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2012. № 1(2). С. 229–242.
5. Шашина М.В. Моделі механізму корпоративного управління державним сектором економіки / М.В. Шашина // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2015. № 12. С. 64–70.
6. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 49. Ст. 682.
7. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №514-VI// Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50–51. Ст. 384.

Лобань О. А.

Государственный университет телекоммуникаций

МЕСТО ИНФОРМАЦИИ В УПРАВЛЕНИИ КОРПОРАТИВНЫМ КАПИТАЛОМ

Резюме

В статье рассматриваются вопросы особенностей управления корпоративным капиталом и корпоративными правами собственников акций с точки зрения места информации, способов ее получения, возможностей хранения и использования в отношении корпоративного управления современными предпринимательскими структурами. Автором разработана концепция управления корпоративным капиталом с учетом информационной составляющей этого процесса.

Ключевые слова: информация, корпорация, корпоративное управление, корпоративные права, корпоративный капитал.

Loban O. O.

State University of Telecommunications

LOCATION OF INFORMATION IN MANAGEMENT OF CORPORATE CAPITAL

Summary

The article deals with the issues of corporate capital management and corporate rights of shareholders from the point of view of the place of information, ways of obtaining it, the possibilities of storage and use of corporate governance by modern business structures. The author developed the concept of corporate capital management, taking into account the information component of this process.

Key words: information, corporation, corporate governance, corporate rights, corporate capital.